

České vysoké učení technické v Praze
Fakulta architektury

Czech Technical University Prague
Faculty of Architecture

Ing. arch. Ivan Plicka, CSc.

JIŽNÍ MĚSTO

THE SOUTH TOWN OF PRAGUE

SUMMARY

The habilitation lecture deals with South Town of Prague. The lecture surveys the development of opinions concerning its urban structure, starting from the original project issued at the end of the sixties (J. Krásný a kol.), including several studies made in the nineties (Sedlák – Plicka – Sedlák), and ending with the study that took shape on the basis of the work done in the atelier Plicka_Sedlák that was taught in Faculty of Architecture of Czech Technical University. The original concept that was degraded by its realization in the course of the seventies and the eighties, and the study that proposed a process of regeneration that would transform the housing estate structure into a fully-fledged urban environment after the year of 1990, capture not only the changing perspectives on the face of South Town but also present a record and a testimony of the contemporaneous forms of urbanism in the particular context of the South Town throughout the past fifty years.

SHRNUTÍ

Habilitační přednáška se zabývá pražským Jižním Městem. Přednáška sleduje vývoj názorů na jeho urbanistickou strukturu od původního návrhu z konce šedesátých let minulého století (J. Krásný a kol.), přes několik studií, zpracovaných v devadesátých letech minulého století (Sedlák – Plicka – Sedlák), až po studii, která vznikla na základě práce v atelieru Plicka_Sedlák na Fakultě architektury ČVUT. Původní koncept, degradovaný realizací v průběhu sedmdesátých a osmdesátých let minulého století, a studie, navrhuující po roce 1990 regeneraci sídlištní struktury v plnohodnotné městské prostředí, zachycují nejen proměňující se názory na podobu Jižního Města, ale jsou rovněž záznamem a svědectvím o aktuálních podobách urbanismu v konkrétním jihoměstském kontextu v průběhu posledních padesáti let.

KLÍČOVÁ SLOVA

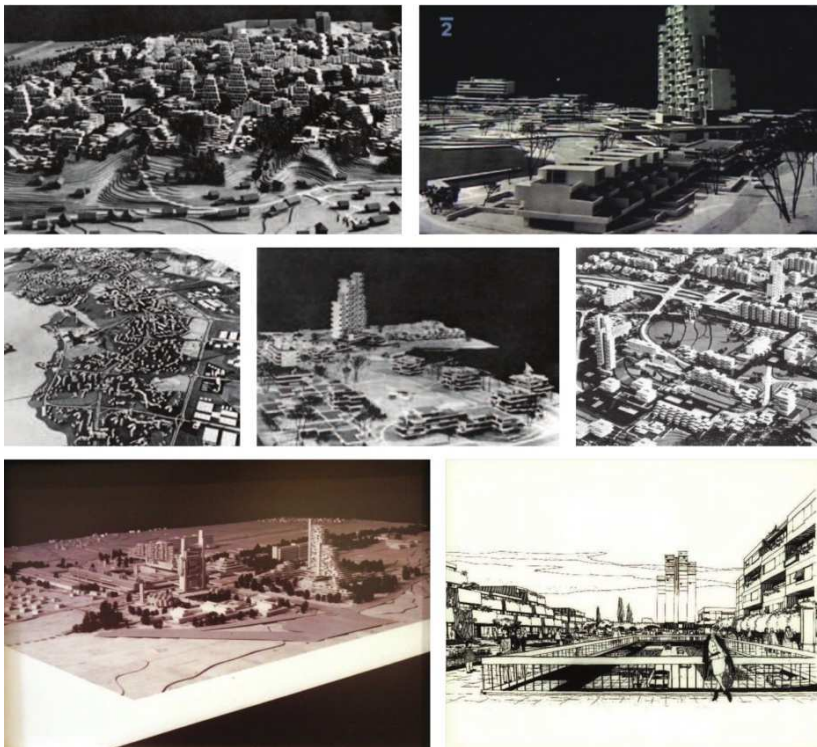
urbanismus
město
sídliště
veřejné prostranství
studie
plán

KEYWORDS

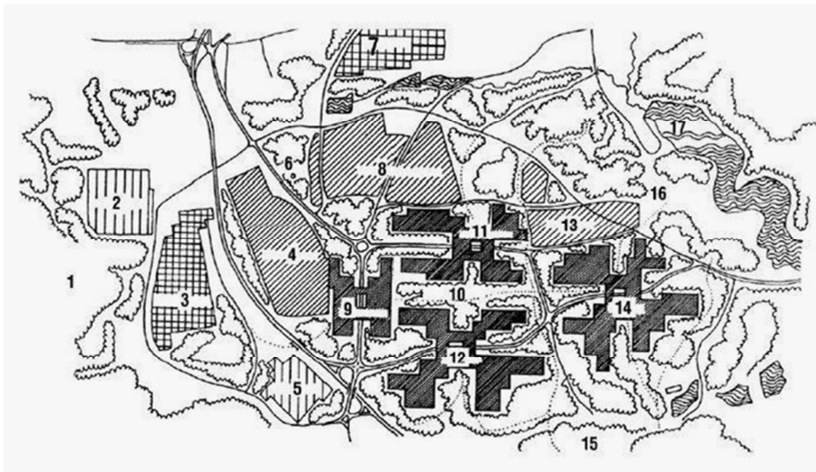
urbanism
city
housing estate
public space
study
plan

OBSAH

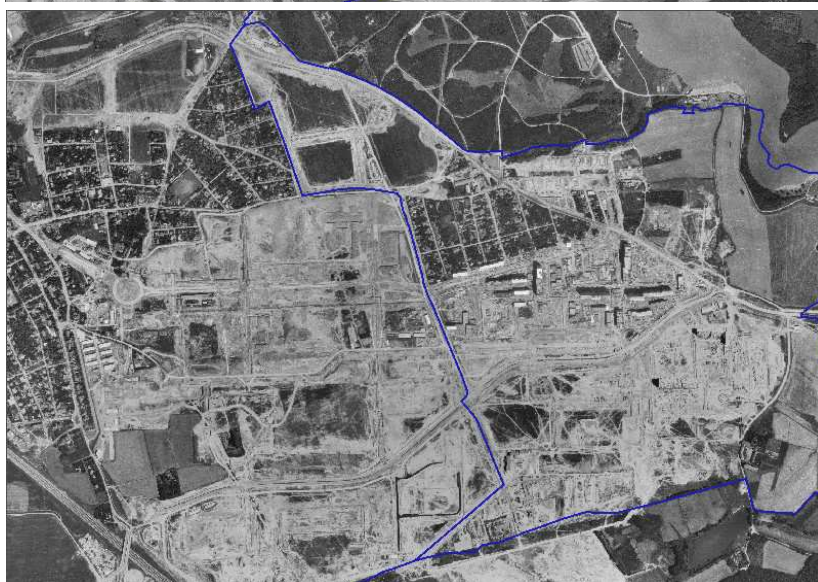
Etarea	6
Jižní Město	7
Strategická urbanistická studie- Bulvár	13
Bulvár – regulační plán	17
Jižní Město 2014	21

Etarea V šedesátých letech minulého století se začala Praha rozrůstat novými sídlišti (Invalidovna, Petřiny a další); pro případ, že by se počet obyvatel v Praze zvětšil přes milion obyvatel, existovala představa rozvoje Prahy pomocí satelitních měst. Největším z nich měla být Etarea. Projekt tohoto satelitu Prahy, rozkládajícího se v prostoru nad soutokem Vltavy a Sázavy, byl dokončen v roce 1967; autory byli architekti z Pražského projektového ústavu G. Čelechovský, J. Stehlík a V. Sýkora, úzce spolupracovali s řadou specialistů - na projektu se například podílel i sociolog J. Musil; projekt navazoval i na ideje meziválečného urbanismu. Etarea byla projektována jako zcela samostatné město pro 135 tisíc obyvatel, ležící v těsném kontaktu s přírodou, propojené s Prahou rychlodráhou Alweg. Z projektu Etarea sálá optimismus šedesátých let; pramenil z velké důvěry v technický a technologický pokrok, v našich podmínkách se k tomu přidalo i klima jistého politického uvolnění. Neprávem opomíjený, téměř zapomenutý projekt stojí bezesporu i dnes za pozornost. Projekt Etarea byl začátkem normalizace po roce 1968 opuštěn ve prospěch v zásadě konkurenčního projektu - Jižního Města; Jižní Město se tak do jisté míry mělo stát realizovanou Etareou.

Jižní Město V roce 1966 se uskutečnila urbanistická soutěž na Jižní Město; místo bylo vybráno již v územním plánu Prahy z roku 1964 v oblasti obcí Chodov, Litochleby, Milíčov a Háje, především z hlediska výhodného napojení na technickou infrastrukturu. Nejvyšší – druhou - cenu dostal v této soutěži návrh architektů J. Krásného, V. Musila, K. Ondrouška a V. Skokana. Autoři oceněných návrhů byli vyzváni k účasti v užší soutěži, na niž navázaly dvě porovnávací studie, které vyústily v urbanistickou studii, zpracovanou J. Krásným a atelierem 9 Pražského projektového ústavu. Tato studie se stala podkladem pro následný podrobný územní plán Jižního Města, který zpracoval autorský kolektiv ve složení J. Krásný, J. Lasovský a M. Řihošek a který byl schválen v roce 1968. Plán počítal s kvalitním krajinným prostředím – Krčským lesem (1), Milíčovskou oborou (15) a rozlehlým rekreačním územím kolem Hostivařské nádrže (16, 17); nová výstavba volně navazovala na původní zástavbu obcí Chodov (4), Litochleby (8) a Háje (13). Jižní Město sestávalo ze tří částí, které měly samostatná centra – Litochleby (11), Opatov (12) a Háje (14). Zástavba měla gradovat od nižší zástavby na okraji k vyšší zástavbě v centrech, přičemž v centrech byla segregována mimoúrovňově pěší a automobilová doprava. Na západě celého souboru (dnes nazývaného Jižní Město I.) bylo navrženo jihoměstské centrum (9). Západně od nové dálnice z Prahy na Brno se měly rozkládat areály škol (2, 5) a průmyslu (3).

Jižní Město – 1970 Výstavba Jižního Města začala v roce 1970, postupovala od východu k západu, v roce 1976 se na Jižní Město začali stěhovat první obyvatelé.

Jižní Město – 1990 Původní koncept Jižního Města byl během realizace postupně erodován, výstavba se soustředila především na bytové domy, i na místě původně navržených školských a výrobních areálů na západě byly postaveny bytové domy – Jižní Město II. V osmdesátých letech došlo i k nekoncepčnímu zahušťování obytné zástavby. V průběhu zhruba dvaceti let tak vznikl převážně monofunkční obytný celek se zhruba 85 tisíci obyvatel – rozlohou i počtem obyvatel největší sídliště v České republice. Plochy podél hlavních komunikací, určené pro vyšší, ale i částečně pro základní vybavenost, zůstaly nezastavěné; komunikace mají charakter spíše dálničních přivaděčů, než městských ulic; z původně mimoúrovňově řešených lokálních center zůstaly jen osamocené můstky pro pěší, obsluhující pustnoucí obchodní pavlače. Funkce bydlení je zcela dominantní, za prací i trávením volného času se dojíždí mimo Jižní Město. Z původních představ zůstalo kvalitní krajinné prostředí Krčského lesa, Hostivařského lesoparku a Milíčovského lesa a dobré dopravní napojení trasou C metra. A také zeleň, výrazně se uplatňující v obraze Jižního Města – byť i ona nese známky zanedbané údržby. K dalšímu výraznému snížení obytného standardu veřejných prostranství došlo postupně i v posledních dvaceti letech (reklamy, svodidla, ploty, zabraňující přecházet přes silnici); přirozená centra – veřejná prostranství nabyla značně provinčního charakteru, nic nenaznačuje tomu, že se jedná o město s téměř sto tisíci obyvatel.

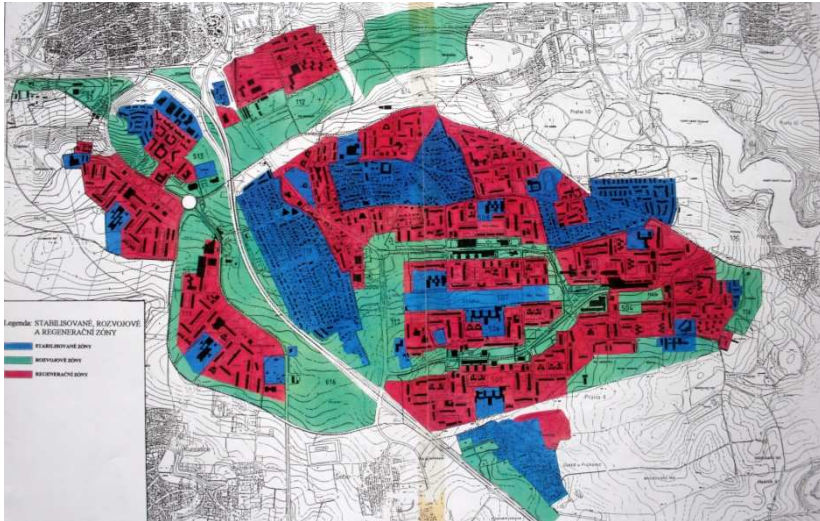
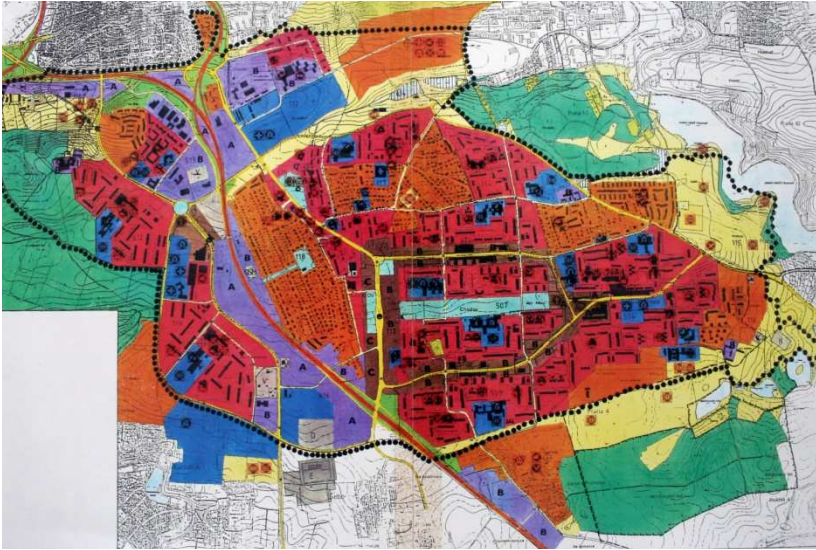
Jižní Město – 2014 Háje

Jižní Město – 2014 Háje a Hviezdoslavova

Jižní Město – 2014 Opatovská

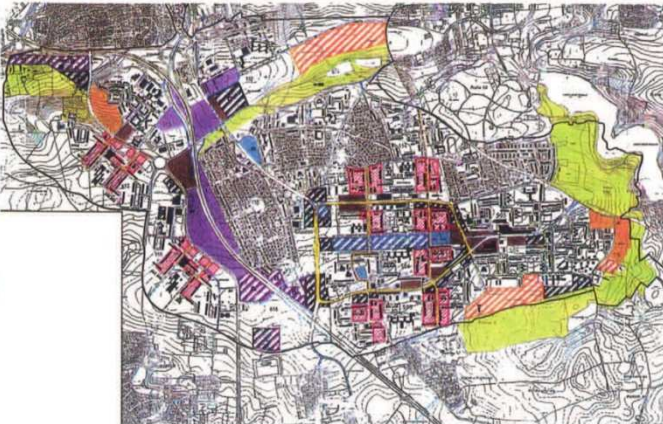
INICIACE

- Historie federativní území
- Akceptovaná intervence
- A - výhledové proplávkové
- B - výhledové nádvahové
- Preferovaná intervence
- C - velká investice
- D - nádvahová investice
- Individuální bydlení
- Důstředí
- Intervence do komunikačního systému
- Regenerace městských partií
- Regenerace přírodních krajiny

MEZISTAV

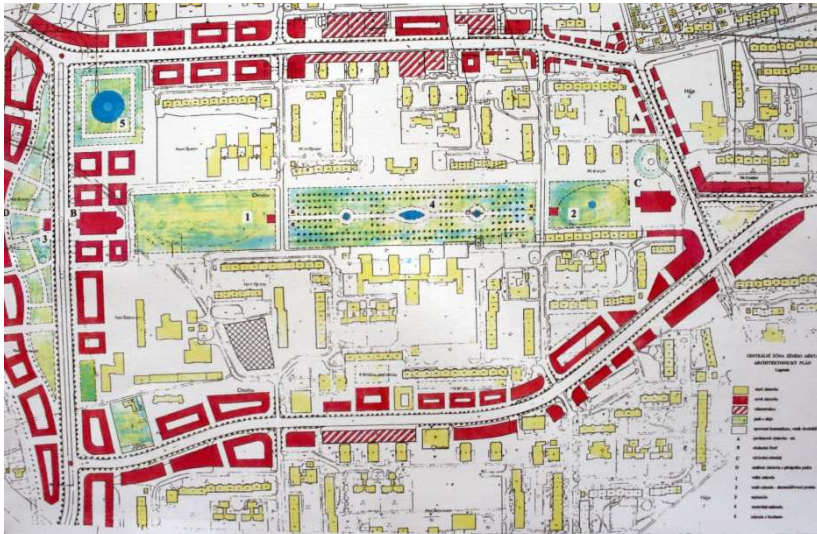
- Historie federativní území
- Akceptovaná intervence, realizovaná
- Preferovaná intervence, realizovaná
- Individuální bydlení, realizované
- Intervence do komunikačního systému, realizované
- Regenerace městských partií, realizované
- Akceptovaná intervence A - výhledové proplávkové
- B - výhledové nádvahové
- Preferovaná intervence C - velká investice
- D - nádvahová investice
- Individuální bydlení
- Intervence - dřevěný obal
- Důstředí
- Vedejší ulice
- Intervence do komunikačního systému
- Regenerace městských partií
- Regenerace přírodních krajiny

VÝSLEDNÝ STAV

- Historie federativní území
- Akceptovaná intervence, realizovaná
- Preferovaná intervence, realizovaná
- Individuální bydlení, realizované
- Intervence do komunikačního systému, realizované
- Regenerace městských partií, realizované
- Akceptovaná intervence A - výhledové proplávkové
- B - výhledové nádvahové
- Preferovaná intervence C - velká investice
- D - nádvahová investice
- Regenerace stávající stávkový Individuální bydlení
- Důstředí
- Intervence do komunikačního systému
- Regenerace městských partií
- Regenerace přírodních krajiny

Strategická urbanistická studie, Bulvár V roce 1992 byl na základě výběrového řízení, které uspořádala městská část Praha 11, vybrán autorský tým SPS ARCHITEKTI – Jan Sedlák, Ivan Plicka, Martin Sedlák, aby, ještě ve spolupráci s ekologem Ivanem Dejmallem a sociologem Bohuslavem Blažkem, zpracoval v roce 1993 Strategickou urbanistickou studii, která formulovala hlavní zásady budoucí proměny Jižního Města ve skutečnou živoucí městskou strukturu. Studie se zabývala nejprve celým Jižním Městem, kde – na základě vymezení stabilizovaných regeneračních a rozvojových ploch – stanovila scénář optimálního postupu při směřování investic do stávající struktury (etapizace rozvoje: iniciace – mezistav – výsledný stav). Potom – i na základě popsaného scénáře – se studie věnovala z hlediska dalšího rozvoje Jižního Města klíčové oblasti: území při hlavních městských komunikacích v části Jižní Město I. Studie navrhla směřovat první – iniciační – investice právě do volných ploch kolem ulic Opatovská, Hviezdoslavova, Chilská a U modré školy – pro tuto novou městskou třídu se brzy ustálil symbolický název Bulvár. Navrhovaný Bulvár byl vymezen novými budovami, které měly funkce základní a vyšší městské vybavenosti a nabízely i dostatek příležitostí pro různé podnikatelské aktivity – obchody, služby, kanceláře. Cílem bylo – a je to vidět i na byt' schematickém tvarosloví jednotlivých objektů – vnést do rozptýlené, neukotvené sídlištní zástavby kvality kamenného města.

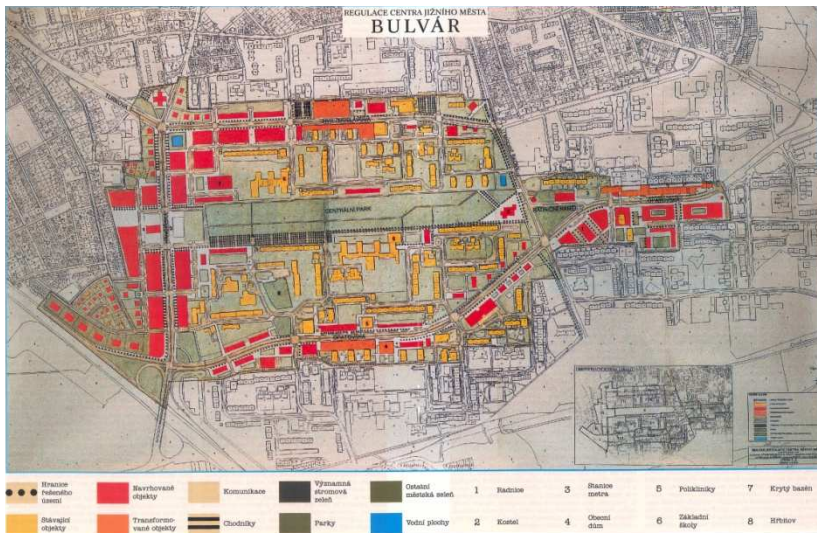
PERSPEKTIVNÍ POHLED - BULVÁR 1.FÁZE

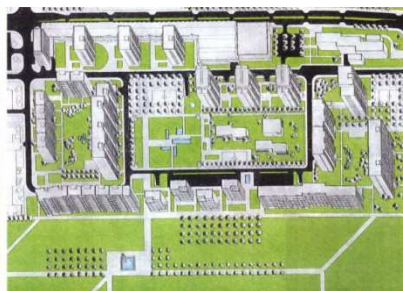
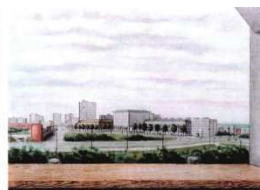
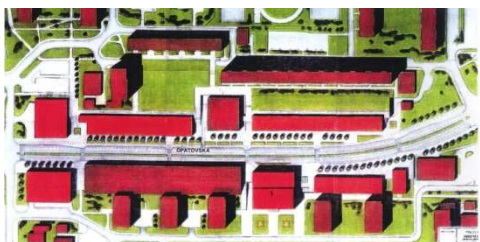
PERSPEKTIVNÍ POHLED - BULVÁR 2.FÁZE

Bulvár - etapizace Výrazným prvkem navrhovaného Bulváru byl široký chodník, doplněný stromofadím a podélnými parkovacími stánkami – to vše umožňovalo naprostou proměnu charakteru stávajících automobilových komunikací ve skutečnou městskou ulici. Idea bulváru předpokládala jeho výstavbu po etapách. V první fázi bylo žádoucí vymezit průčelími jednotlivých nových budov prostor Bulváru – i za cenu, že se bude jednat o nízkopodlažní objekty; šlo především obchodními parteru animovat život na Bulváru. V následující fázi návrh předpokládal postupnou transformaci nižších objektů v objekty vyšší – podle potřeb a možností jednotlivých developerů a investorů (při dodržení stanovené regulace). Projekt Bulváru vycházel z předpokladu, že prioritu musí mít vytvoření kvalitního městského prostředí kolem prstence Bulváru, které pak ozáří i převážně obytné části vně Bulváru. Součástí studie byl i návrh transformace a doplnění městské hromadné dopravy: základní existující systém metra byl v návrhu doplněn trolejbusovými trasami, jež především na Bulváru, ale i na Jižním Městě II., zajišťovaly dobrou dostupnost stanic metra a navíc pomáhaly obyvatelům Jižního Města snáze se s Bulvárem identifikovat. Velký význam měla při práci na Strategické urbanistické studii i na studiích a projektech, které na ni navázaly, komunikace s občany. Z tohoto pohledu byla dosti úspěšná výstava Jižní Město – město s budoucností na podzim roku 1996, na níž byly představeny všechny aktuální studie a projekty a kterou ve stanu u stanice metra Háje shlédlo během jediného týdne přes deset tisíc návštěvníků.

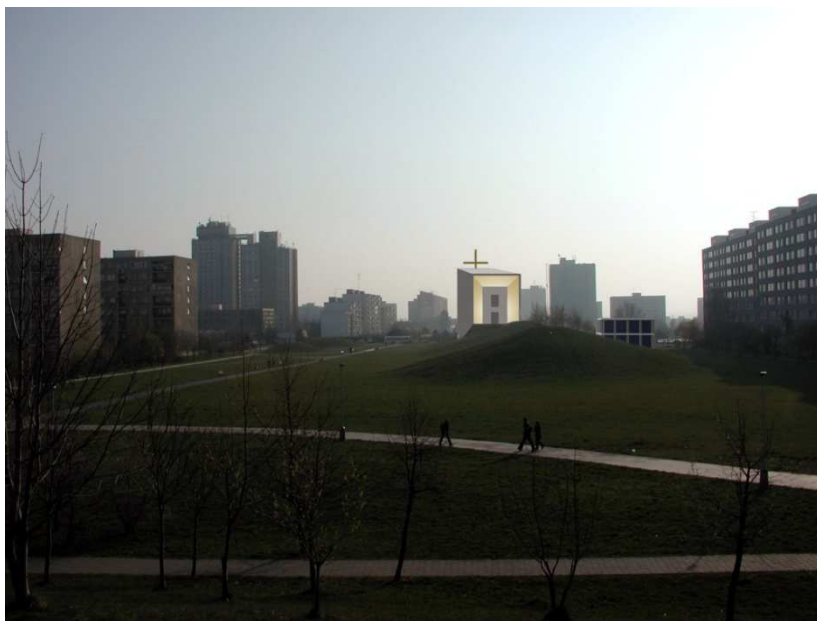
Bulvár – regulační plán Strategická urbanistická studie s návrhem Bulváru jako kontinuálního centra Jižního Města I. - se stala podkladem pro územní plán zóny (regulační plán), který byl týmem SPS ARCHITEKTI (Sedlák – Plicka – Sedlák) zpracován v letech 1995 – 2001 a který stanovil regulaci pro novou výstavbu v tomto území. Regulační plán potvrdil základní principy původní studie Bulváru, znatelný posun nastal v přístupu k nové zástavbě podél Bulváru: návrh vychází z kompozice, která je vlastní původní jihoměstské zástavbě, nové intervence se už neodkazují k dědictví kamenného města, ale spíše empaticky doplňují stávající zástavbu, aniž by při tom rezignovali na vytváření skutečného městského prostředí Bulváru. Vznikl i Katalog zastavitelných ploch centra Jižního Města – Bulvár (1997), který přinášel podrobnou informaci o možnostech a regulacích jednotlivých stavebních parcel. Tým SPS ARCHITEKTI (Sedlák – Plicka – Sedlák) zpracoval řadu studií a projektů, které dále prohlubovaly regulační plán Bulvár: studii Radničního náměstí a ulice Opatovské s radnicí, kostelem a Obecním domem (1996), studii vzorové regenerační zóny (1996) a následně projekt vzorové regenerace panelových domů Vejvanovského (1998), studii regenerace Centrálního parku (1996) a následně studii Komunitního centra (soutěž 2002), projekty dvou obchodních center – Centrum Opatov (2000) a Centrum Nové Háje (2006). Souběžně běžely práce i na dalších studiích, vycházejících ze strategické urbanistické studie: studie regulace centra Jižního Města II. (1995), studie nové zástavby na Chodovci (1998), na Roztylech (1999) a u Milíčovského lesa (1999).

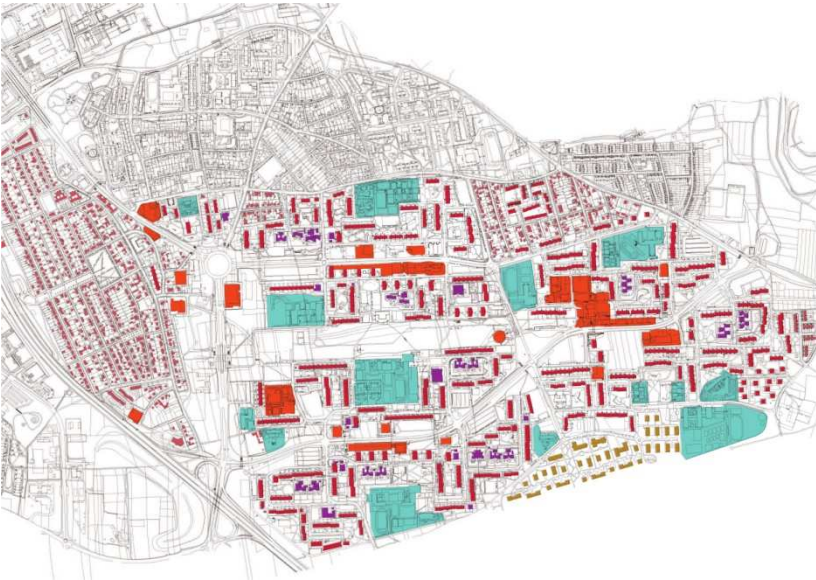
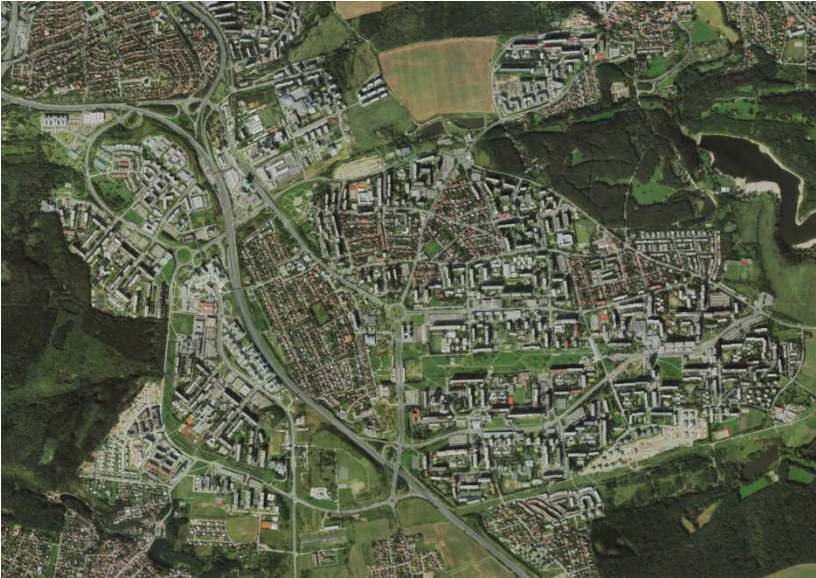
Bulvár axonometrie, Opatovská, Radniční náměstí, Regenerační zóna (1996)

Vejvanovského projekt regenerace panelových domů (DUR 1998)

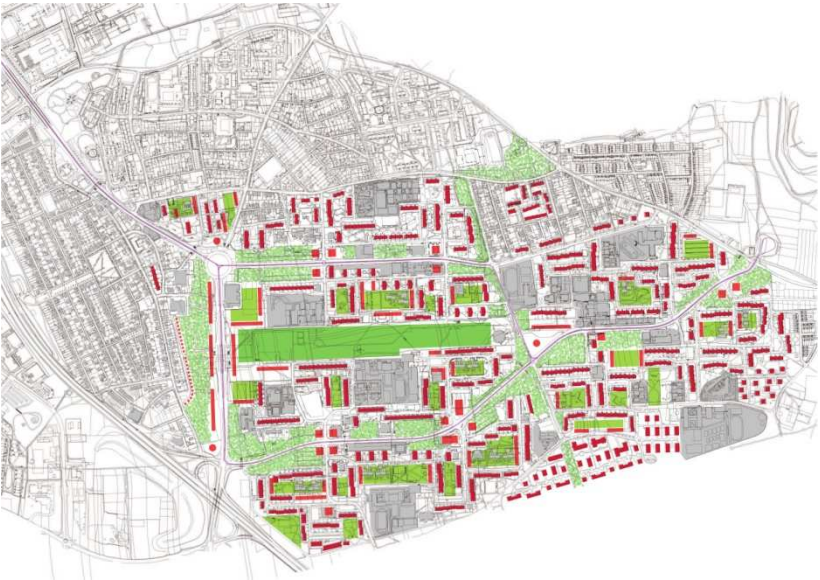
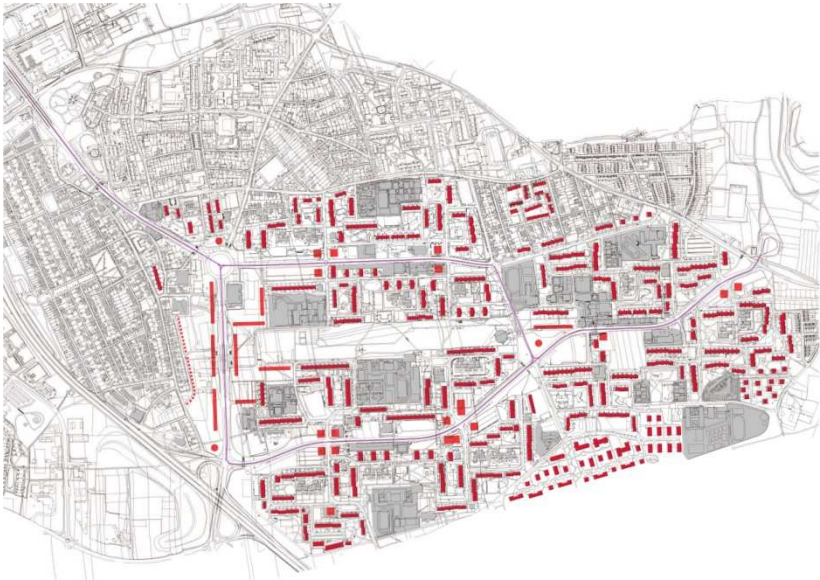
Komunitní centrum – kostel a pastorační středisko soutěžní návrh (2002)

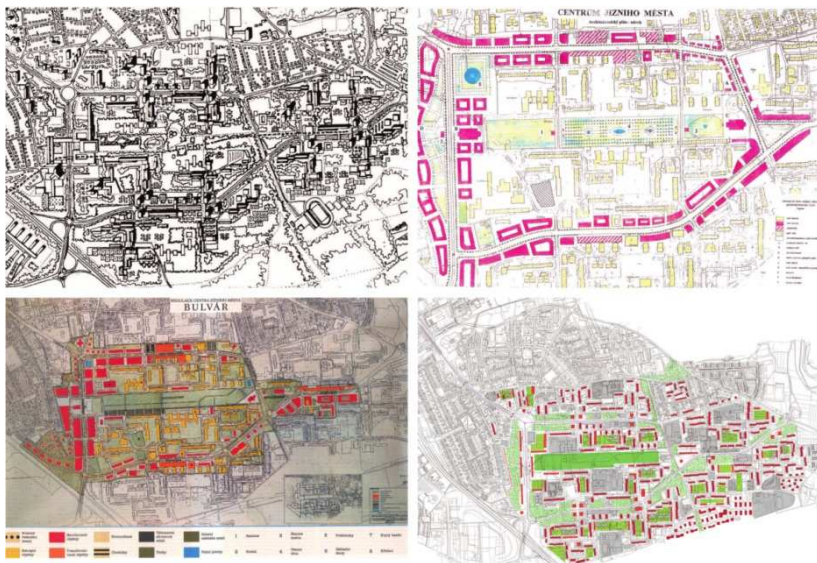
Jižní Město – 2014 – stav Atelier Plicka_Sedlák

Záříci Jižní Město 2014 Jižní Město se začalo stavět před čtyřiceti roky, několik let poté se do nových bytů stěhovali první obyvatelé. Dnes zde žije již jejich třetí generace. Po roce 1989 byla sídliště označována za králíkárny, cejchu divného bydlení se nezbavila do dnes. Za posledních pětadvacet let nelze u nás zaznamenat žádnou snahu o systémovou proměnu sídlištního prostředí. Pražské Jižní Město bylo na počátku plodem zjitřených šedesátých let, která i v architektuře a urbanismu přinesla mnoho nadějného. Po roce 1968 však bylo vše jinak, podstatně se při realizaci změnil i původní koncept Jižního Města. Rok 1989 přinesl novou naději, reálných kroků se však sídliště prakticky nedočkal. Během devadesátých let minulého století vzniklo sice nespočet již zmíněných studií a projektů, sledujících zásadní proměnu sídliště v město, v dobrou adresu, většina záměrů však zůstala jen na papíře, lokální politika se ubírala svými cestami. Proměna Jižního Města "shora dolů" tedy po roce 1989 neproběhla. Z projektu okružního Bulváru – podél hlavních ulic roztaženého centra s radničním náměstím – se uskutečnil jen kostel na konci Centrálního parku a několik izolovaných bytových a kancelářských domů. Dnes, v době krize a omezených investičních možností, už nelze velká řešení očekávat. Na pořadu dne je proměna "zdola nahoru". Omezené investice je nutné směřovat co nejpříměji do lokalit, kde lidé bydlí, a sledovat zásadní navýšení obytného standardu stávajícího prostředí. Velkou kvalitou už dnes představuje na Jižním Městě zeleň, problémem je bezbřehost veřejného prostoru. Uprostřed obytných lokalit jsou parazitní objekty a areály bývalých školek a jeslí; je možno je nahradit strukturovanou, hierarchizovanou (veřejnou) zelení, vymezenou na okrajích novými stavbami (školkou, obchody, hospody) – obyvatelé okolních bytových domů tak nebudou hledět ze svých bytů na střechy stárnoucích, byť ojediněle repasovaných objektů, ale do kvalitní zeleně (komunitních zahrad, parků, zahrad mateřských školek, dětských hřišť). Každá plocha zeleně bude mít svého zřejmého majitele, který se o ni stará a nese za ni odpovědnost. Bydlení v zeleni, záříci Jižní Město. (Urbanistická studie je výsledkem uvažování při konzultacích ateliérových projektů v letním semestru 2013 / 2014 v Ateliéru Plicka_Sedlák (Ivan Plicka, Matyáš Sedlák)).

Jižní Město – 2014 - návrh Atelier Plicka_Sedlák

Jižní Město aneb O cestě tam a zase zpátky Závěrem porovnání čtyř návrhů pro Jižní Město: původního územního plánu ze sedmdesátých let minulého století (J. Krásný a kol.), studie Bulváru ze strategické urbanistické studie (1993, Sedlák – Plicka – Sedlák), regulačního plánu Bulváru – centra Jižního Města I. (2001, Sedlák – Plicka – Sedlák) a studie regenerace Jižního Města (2014, Atelier Plicka_Sedlák). Původní koncept nové zástavby Jižního Města nesl na počátku stopy vlivu meziválečného urbanismu, Athénské charty a optimismu šedesátých let; během dvou desítek let realizace však došlo k jeho výrazné deformaci. Strategická urbanistická studie přišla s ideou okružního centra – Bulváru, který i s pomocí tvarosloví kamenného města doplňoval stávající jihoměstskou strukturu a vymezoval kvalitní městská veřejná prostranství. V regulačním plánu se pak tato idea realizovala s empatií pro původní kompoziční principy, bez snahy implementovat do sídliště tvarosloví z klasického kamenného města; regulační plán prokázal, že i takto je možné dosáhnout kvalitního městského prostředí a při tom respektovat stávající strukturu. Studie regenerace z roku 2014 jde svým způsobem ještě dále: s důrazem na kvalitu prostředí jednotlivých lokalit, kde lidé žijí, se obrací i k původním ideálům funkcionalistického urbanismu, reprezentovaným zde mimo jiné bydlením v zeleni, při snadné dostupnosti městské hromadné dopravy a tím i dalších funkcí velkoměsta. Místu i investičním možnostem adekvátními prostředky chce dosáhnout maximálního efektu pro obyvatele i pro dosažení kvalitního městského prostředí.

Ing. arch. Ivan Plicka, CSc.

- 2014 - předseda České komory architektů
- 2008 - Společnost pro krajinu, o.s., předseda
- 2006 - IVAN PLICKA STUDIO s.r.o., jednatel
- 2002 – 2010 Divadlo ARCHA, o.p.s., správní rada, člen, předseda
- 1996 - FA ČVUT, vedoucí atelieru (Ústav urbanismu)
- 1993 - autorizovaný architekt, ČKA 00 256
- 1991 - svobodný architekt
- 1989 – 1991 Projektový ústav hl. m. Prahy, atelier Y, projektant
- 1984 – 1988 FA ČVUT, interní aspirant na katedře teorie a vývoje architektury
- 1983 – 1984 FA ČVUT, asistent na katedře teorie a vývoje architektury
- 1982 – 1983 FA ČVUT, stážista na katedře teorie a vývoje architektury
- 1982 absolvent FA ČVUT

Výběr z projektů a realizací:

- 1) **Divadlo ARCHA Praha** - rekonstrukce a přestavba (realizace 1994), obnova po povodních (realizace 2003) - Pražské quadriennale 1995 – stříbrná medaile pro ČR
- 2) **Jižní Město (Praha)** – řada územně plánovacích dokumentací a podkladů – od celkové koncepce regenerace, přes regulační plány a urbanistické studie, po detailní zpracování jednotlivých částí města (1993 – 2006; spolupráce Ing.arch. J.Sedlák, Ing.arch. M.Sedlák)
- 3) **Analýza jihovýchodní části pražského příměstského prostoru** s návrhem limitů jeho rozvoje (1994; pro MH ČR; spolupráce Ing.arch. J.Sedlák, Ing.arch. M.Sedlák)
- 4) **Hradec Králové** – 2.cena v urbanistické soutěži na zpracovatele územního plánu města (1997; spolupráce Ing.arch. J.Sedlák, Ing.arch. M.Sedlák)
- 5) **Příbram** – strategický plán města (1997; spolupráce Ing.arch. J.Sedlák, Ing.arch. M.Sedlák)
- 6) **Areál velvyslanectví ČLR**, Peléova ulice, Praha 6 – Dejvice (realizace 2001)
- 7) **Pražský zelený pás** – urbanistická analýza (2001; pro MŽP ČR; spolupráce Ing. I.Dejmal)
- 8) **Příbram** – územní plán města (2002; spolupráce Ing.arch. J.Sedlák, Ing.arch. M.Sedlák)
- 9) **Divadlo ELLE DANSE Bratislava** (DUR, 2008)
- 10) **Rajská zahrada** (realizace 2008; spolupráci J. Grulich)
- 11) **Lomnice nad Popelkou** – územní plán města (2010), řada dalších územně plánovacích dokumentací a podkladů, včetně urbanistických studií v podrobnosti regulačního plánu pro klíčové rozvojové lokality města
- 12) **Třeboň** – územní plán města (2012)
- 13) několik desítek územních plánů obcí a menších měst v bývalých okresech Beroun, Kolín, Pelhřimov, Plzeň – sever, Prachovice, Praha – západ, Příbram, Trutnov; několik studií rozvoje mikroregionů (na Příbramsku, na Pelhřimovsku); řada projektů, studií a spolupráce v rámci Programu obnovy venkova.